

V četrtek 17. oktobra 2024 smo si v okviru ZPORS ogledali ureditev zelenih površin na Bledu. V oblačnem in meglenem vremenu se nas je zbralo 25 udeležencev. Ogled smo začeli ob Športnem parku Bled pod vodstvom dr. Jana BIZJAKA, ki je pri podjetju Infrastruktura d.o.o. odgovoren za urejanje okolice na Bledu. Strokovno vodstvo smo ponudili Bernarda Strgar, Matjaž Mastnak in Gregor Osterc. Bernarda Strgar je univ. dipl. biologinja, Trajnice Strgar d.o.o., ki je zaključila tudi študij oblikovanja vrtov v Londonu in se že več kot desetletje ukvarja s celostnim načrtovanjem vrtov in zelenih javnih površin, hkrati pa vodi zelo uspešno vrtnarijo s trajnicami. Matjaž Mastnak je univ. dipl. inž. gozd., direktor Arboretuma Volčji potok, priznan strokovnjak, dendrolog, hkrati pa izjemno cenjen predavatelj in pisec številnih strokovnih knjig. Prof. dr. Gregor Osterc je univerzitetni učitelj, ki na Biotehniški fakulteti v Ljubljani pokriva področje okrasnega in krajinskega vrtnarstva.

Izbor pravih 'sopotnikov' lesnatih rastlin

Ob manjši gredi z drevesom ostrolistnega javorja na sredini ter vodenkami pod drevesom se je vnela razprava o pomembnosti ustreznih rastlinskih vrst pod lesnatimi rastlinami. Ponovno poudarimo, da je za takšne kombinacije izbor trajnic veliko primernejši kot izbor enoletnic, saj enoletnice potrebujejo v ravnem obdobju veliko vode. Z vodo izdatno preskrbljen zgornji sloj tal pomeni, da se bodo korenine lesnatih rastlin pričele obračati proti površini, saj sledijo toku vode. Ta scenarij pa seveda za samo lesnato rastlino ni ugoden in takšna rastlina postane veliko bolj občutljiva. Trajnice imajo nekoliko globlji koreninski sistem, s katerim primerno rahljajo tla, kar je za rast in razvoj koreninskega sistema lesnatih rastlin zelo ugodno, hkrati pa ne potrebujejo toliko vode, kot sezonske rastline, kar dodatno prispeva h kakovostnemu razvoju korenin lesnatih rastlin. Ob tem smo poudarili, da je z izborom ustreznih vrst povezana tudi izbira ustreznih substratov. Enoletnice potrebujejo za uspešno rast in razvoj substratne mešanice, ki dobro veže hranilne snovi, saj enoletnice potrebujejo več gnojenja. S hranili bogati substrati lesnatim rastlinam ponovno ne ustrezajo, saj te za svojo rast potrebujejo precej manj hranilnih snovi. Za lesnate rastline so veliko boljši inženirski substrati, z večjim deležem mineralnih delcev, v katere običajno sadimo trajnice. Ponovno ugotovimo, da uporaba proti plevelnih folij in zastirk iz umetnih materialov na javnih površinah ni primerna. Potrebno je varovati okolje in vnašati vanj čim manj plastike in umetnih snovi.

Sezonske rastline kot način za doseg 'hitrega učinka'

Bled je primer izrazito turističnega kraja. Ureditev površin v takšnih krajih mora biti takšna, da z rastlinami dosežemo čim hitreje privlačen učinek. V teh primerih imajo prednost sezonske rastline, ki imajo po svoji naravi hiter razvoj in na ta način tudi hitro pridejo v obdobje cvetenja, kar je pri njih osnovna okrasna vrednost. Vključevanje sezonskih rastlin v takšnih primerih je zelo pomembno, mora pa biti premišljeno in na način, da se te rastline ustrezno razvijejo in dosežejo ustrezno okrasno vrednost. Ustrezne kombinacije sezonskih rastlin z lesnatimi vrstami, pa tudi s trajnicami so še posebej v takšnih krajih zelo pomembne. Pri izboru rastlin je potrebno upoštevati tudi lokacijo kraja – krajina, podnebje – rastline mediteranskega izvora nekako ne sodijo na Bled.

V javne nasade sodijo le odporne sorte!

Na primeru nove ureditve ob Zdravstvenem domu Bled se je razvila debata o problematiki odpornosti sort proti boleznim in škodljivcem. Na Bledu na več mestih poskušajo s sajenjem timijana. Preizkušajo različne sorte in nekatere so se izkazale kot precej občutljive za bolezni, kar vodi do odmiranja posameznega dela rastline in posledično do pojavljanja rjavih lis v nasadu. Jasno poudarimo, da je v

javne nasade pri posameznih vrstah potrebno izbirati predvsem odporne sorte, saj le s temi lahko zagotovimo lep izgled nasada. V javnih nasadih se seveda izogibamo uporabi fitofarmaceutskih sredstev za varstvo rastlin. Na drugem mestu smo se ustavili ob hostah, ki jih izrazito radi napadajo polži. Bernarda Strgar tu jasno izpostavi, da tudi v primeru takšnih vrst lahko izbiramo sorte z močnejšimi, tršimi listi, ki preizkušeno za polže niso tako mamljivi kot sorte z mehkejšim listjem. Podobno glede uporabe odpornejših sort velja tudi za lesnate vrste. Ob blejskem jezeru smo ob drevesih vrbe, ki tam rastejo, izpostavili npr. sorto bele vrbe *S. alba* 'Tristis', ki je veliko manj občutljiva na različne bolezni (npr. plesen) kot druge sorte oz. kot osnovna vrsta.

V mestne nasade vnašati pestrost!

Ustavili smo se pri večjem nasadu perjanke. Ta nasad izgleda v teh jesenskih barvah res lepo in privlačno. V sodobnih razmerah pogosto opažamo, da se ta vrsta, pa tudi posamezne druge vrste, npr. kitajski trstikovca zelo rada širi s semenom, kar pomeni, da jo je potrebno načrtno omejevati, s tem pa povečujemo stroške oskrbe. Ponovno poudarimo, kar smo razpravljali že nekajkrat na naših dosedanjih obhodih, da je potrebno v javnih nasadih skrbeti za pestro sajenje. To pomeni vključevanje v nasade različne rastlinske vrste, s čimer ustvarimo zanimiv in privlačen nasad preko vsega leta. Obenem pa na ta način poskrbimo tudi za potrebno biotsko pestrost. Če upoštevamo sodobne smernice oblikovanja prostora in izbora rastlin, bi moralo biti več poudarka na izboru trpežnih rastlin, ki bodo prenesle velika nihaja v temperaturi, preskrbi z vodo in podobno, ne da bi njihov izgled preveč trpel. V prostor vnašamo tudi veliko večji izbor različnih rastlin, da povečamo biotsko pestrost.

V javne nasade vnašamo tudi rastline, ki so bolj skromne, kar se tiče preskrbe s hranilnimi snovmi, ne pa videza in ne potrebujejo dodatnega gojenja. Z gnojenjem povečujemo stroške oskrbe, hkrati pa pospešujemo tudi rast plevela.

Vrtnice ja, vendar v omejenem obsegu in z odpornimi sortami

Na Bledu je posajenih kar nekaj površin z vrtnicami. Ustavili smo se ob eni taki večji površini. Jan Bizjak pove, da imajo na tej površini velike probleme s pleveli. Ob tem se razvije razprava na temo učinkovitega boja proti plevelom na površinah z vrtnicami. Matjaž Mastnak poudari, da je pomembno ob načrtovanju sajenja vrtnic na površini, kjer jih bomo sadili to površino pred sajenjem razpleveliti. Tu sta dve možnosti. Prva pomeni uporabo totalnega herbicida, druga pa zamenjavo tal. Pri tem se uporabi ustrezen substrat prost plevelnih vrst. Poudarimo tudi, da je potrebno saditi vrtnice na manjše površine, če jih želimo več v nekem mestu, jih uporabimo večkrat. Osnovni namen uporabe vrtnic v nasadih je vnos različnih barv v poletnem času.

Glede uporabe zastirk v nasadih vrtnic se je ponovno odprla razprava na temo uporabe lesnih sekancev. Ti v nasadih vrtnic niso primerni, saj potrebujejo za mineralizacijo veliko dušika, ki ga odvezemajo tlom, tla siromašijo in za vrtnice dušika v tleh tako ni dovolj. Lesni sekanci pomenijo konkurenco vrtnicam glede dušika, zato se jim izogibamo.

Prav tako je zelo pomembno, da v nasade sadimo sodobne, odporne sorte vrtnic. Prav na primeru Bleda se je izkazalo, da je sorta 'Ljubljana' zelo primerna, sorta 'Prešeren' pa na takih večjih, odprtih javnih površinah ni ustrezna.

Na mestu bi bil razmislek, da bi del vrtnic nadomestili s trpežnimi trajnicami in okrasnimi travami – s tem bi ustvarili mešane grede, kjer bi vrtnice lahko še zmeraj imele glavno vlogo, trpežne trajnice in okrasne trave bi bile spremljevalne. Na ta način bi podaljšali čas, ko so te grede zanimive – s pravilnim

izborom trajnic bi lahko imeli cvetenje od zgodnje pomladi do pozne jeseni, hkrati bi povečali biotsko pestrost ter znižali stroške vzdrževanja, pri čemer ne bi zmanjšali estetski videz cvetličnih gred.

Domače lesnate vrste so zelo pomembne

Na Bledu raste veliko različnih lesnatih vrst dreves. Zelo veliko jih je ostalo še iz obdobja Janeza Petkoša, gozdarja, ki je na Bledu pustil neizbrisni pečat. Ta drevesa se trudijo ohranjati razen v primerih, ko prihaja do propada dreves ali da postaja drevo ob sprehajalnih poteh nevarno. Z ohranjanjem starejših dreves imajo na Bledu dobre izkušnje. Pri tem se zelo dobro odnesejo tudi različne domače vrste, ki na splošno zelo dobro uspevajo, če se ne posega v njihov življenjski prostor. Okolice mnogih dreves so uredili. Kot npr. pri številnih tisah so dvignili krošnje, s čimer uspešno preprečujejo, da bi okolico ljudje uporabljali za smetišče. Seveda prihaja tudi do potreb po novih nasadih. Tu je izjemno pomembno, da se za sajenje izbere ustrezno vrsto. Ponovno se je izkazalo, da napačna izbira rastlinske vrste prinaša s seboj same probleme. Drevesa jerebika npr. tako na posameznih mestih že zamenjujejo z javorji. Jerebika za naše podnebje z redkimi izjemami ni primerna, saj ne prenaša dobro suše. Ob tem se je pojavila razprava, zakaj pri nas za sajenje ne uporabljamo več iglavcev. Ugotovimo, da je zelo malo iglastih vrst primernih za sajenje v javne nasade pri nas. Še največ se uspešno občasno uporabljata kavkaška in španska jelka.

Za zaključek velja omeniti, da na Bledu na splošno tudi pri novih nasadih z drevesi postopajo kakovostno. Drevesa sadijo pravilno globoko in jim nudijo ustrezno oskrbo v prvih letih.

Pripravili:

Bernarda Strgar, Matjaž Mastnak in Gregor Osterc